

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного управління та
національної безпеки
Кафедра економічної теорії, інтелектуальної
власності та публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЛИГУН КАРИНА АНДРІЇВНА
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК 338.24:334.72
(індекс)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В СФЕРІ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.
Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело.

К. А. ЛИГУН
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи:
СИМОНЕНКО Леся Іванівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

кандидат економічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)

Висновок кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

за результатами попереднього захисту: **ЛИГУН Карину Андріївну** допущено до захисту

Протокол засідання кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління № _____ від «_____» вересня 2024 р.

Завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності та публічного управління

к.е.н., професор
(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Валентина ЯКОБЧУК
(власне ім'я, прізвище)

«_____» вересня 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _ **ЛИГУН Карина Андріївна** захистила
(прізвище ,ім'я, по батькові)

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

_____ (підпис)

Настасія ПУГАЧОВА
(власне ім'я, прізвище)

АНОТАЦІЯ

ЛИГУН К. А. Політика держави в сфері підтримки бізнесу. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» - Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Кваліфікаційна робота на тему «Політика держави в сфері підтримки бізнесу» досліджує роль та ефективність державної підтримки підприємництва в Україні в умовах економічних і соціальних викликів. В роботі проаналізовані основні форми та інструменти державної підтримки, такі як фінансові субсидії, пільгові кредити, гранти та програми підтримки малих і середніх підприємств. Особлива увага приділяється впливу воєнного стану на бізнес-середовище та державні ініціативи, спрямовані на відновлення і розвиток підприємств. Робота також включає аналіз проблем і викликів у реалізації політики підтримки бізнесу, таких як бюрократія, недостатня інформованість підприємців та економічна нестабільність. На основі проведеного дослідження розроблені рекомендації щодо удосконалення державної політики підтримки бізнесу для підвищення її ефективності та адаптації до нових умов.

Ключові слова: державна підтримка, бізнес, підприємництво, малий і середній бізнес, фінансові інструменти, пільгове кредитування, субсидії, гранти, економічна політика, воєнний стан, розвиток підприємництва, державні програми, інвестиції, регуляторна політика, бюрократія, виклики, економічна стабільність.

ANNOTATION

LYHUN K. State Policy in the Sphere of Business Support. Qualification work on manuscript rights. Qualification work for a bachelor's degree in specialty 281 «Public management and administration» – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification paper titled «State Policy in the Sphere of Business Support» investigates the role and effectiveness of state support for entrepreneurship in Ukraine in the context of economic and social challenges. The paper analyzes the main forms and tools of state support, such as financial subsidies, preferential loans, grants, and programs aimed at supporting small and medium-sized enterprises. Special attention is given to the impact of martial law on the business environment and government initiatives aimed at restoring and developing enterprises. The paper also includes an analysis of the problems and challenges in the implementation of business support policies, such as bureaucracy, lack of information for entrepreneurs, and economic instability. Based on the research findings, recommendations are developed to improve state business support policies, enhancing their effectiveness and adapting them to new conditions.

Keywords: state support, business, entrepreneurship, small and medium-sized business, financial instruments, preferential lending, subsidies, grants, economic policy, martial law, business development, government programs, investments, regulatory policy, bureaucracy, challenges, economic stability.

ЗМІСТ

ВСТУП		5
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В СФЕРІ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ	8
	1.1. Основні засади державної підтримки бізнесу	8
	1.2. Інструменти державного сприяння розвитку бізнесу	11
	ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	14
РОЗДІЛ 2.	АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	15
	2.1. Законодавча база та основні державні програми підтримки підприємництва	15
	2.2. Досвід взаємодії бізнесу і держави: успіхи та проблеми	18
	2.3. Державне сприяння розвитку підприємництва в Україні в умовах воєнного стану	20
	ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	23
РОЗДІЛ 3.	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	25
	3.1. Проблеми та виклики в реалізації державної політики підтримки бізнесу	25
	3.2. Взаємодія бізнесу і держави у контексті створення нових інструментів підтримки	27
	ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	31
	ВИСНОВКИ	32
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	34
	ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена вирішальною роллю підприємництва у розвитку економіки країни, особливо в умовах воєнних дій та економічних викликів. Малий і середній бізнес є ключовим сектором, який забезпечує робочі місця для значної частини населення та сприяє інноваційному розвитку. Підтримка цього сегмента економіки є необхідною для збереження стабільності, відновлення економіки після криз і забезпечення довгострокового зростання. В умовах воєнного стану державна політика спрямована на підтримку підприємців через пільгове кредитування, грантові програми та субсидії, що дозволяє бізнесу адаптуватися до складних умов. Крім того, актуальність зумовлена необхідністю вдосконалення механізмів державної підтримки, щоб підвищити їх ефективність і забезпечити стійкий розвиток бізнесу в нових реаліях.

Ступінь розробленості проблеми є значною, оскільки питання державної підтримки бізнесу активно досліджується як в Україні, так і за кордоном. Вчені аналізують інструменти державної допомоги, такі як субсидії, кредити, податкові пільги, а також проблеми доступу до ресурсів та бюрократії. Особливо актуальною ця тема стала в умовах економічної нестабільності та воєнного стану. Проте деякі аспекти, як-от ефективність підтримки в умовах кризи та адаптація до нових викликів, потребують подальшого вивчення.

Метою даної роботи є комплексний аналіз того, як держава впливає на розвиток бізнесу в країні. Це включає в себе оцінку ефективності існуючих програм підтримки, виявлення проблемних аспектів та розробку рекомендацій щодо вдосконалення державної політики.

Для реалізації мети даної роботи поставлені такі *основні завдання дослідження*:

- вивчити теоретичні засади та основні підходи до державної підтримки бізнесу;

- проаналізувати сучасні інструменти й механізми державної політики підтримки підприємництва в Україні;
- розробити практичні рекомендації для підвищення ефективності державної підтримки бізнесу, з урахуванням сучасних викликів та міжнародного досвіду.

Об'єктом дослідження є система взаємопов'язаних відносин між державою та бізнесом, а саме – сукупність дій, заходів та інструментів, які держава використовує для підтримки та розвитку підприємництва.

Предметом дослідження є державні механізми, інструменти та заходи, спрямовані на розвиток, підтримку та регулювання підприємницької діяльності.

Теоретична та методологічна основа даної роботи базується на наукових підходах та дослідженнях у сфері державного регулювання економіки, підприємництва, публічного управління та економічної політики. Теоретичну основу складають праці вітчизняних і зарубіжних економістів, фахівців з публічного адміністрування та дослідників механізмів підтримки малого і середнього бізнесу.

Методологічна основа включає використання таких методів дослідження:

- метод аналізу і синтезу, який дозволяє дослідити державну політику в сфері підтримки бізнесу, виокремлюючи її ключові елементи та інструменти;
- системний підхід, що забезпечує комплексний аналіз впливу різних факторів на розвиток підприємництва;
- порівняльний метод, який дає можливість аналізувати міжнародний досвід та визначати найкращі практики;
- статистичні методи, що допомагають оцінити ефективність державних програм підтримки бізнесу на основі економічних показників;
- експертні оцінки, які дозволяють врахувати думки експертів у сфері економіки та бізнесу для формування практичних рекомендацій.

Ця сукупність методів дає змогу всебічно дослідити ефективність державної політики підтримки підприємництва в Україні.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використані для вдосконалення державної політики підтримки підприємництва в Україні. Зокрема, запропоновані рекомендації можуть сприяти підвищенню ефективності існуючих інструментів державної підтримки бізнесу, зокрема фінансових субсидій, пільгового кредитування та податкових пільг. Результати дослідження також можуть стати основою для розробки нових програм підтримки малих і середніх підприємств, що допоможе їм адаптуватися до сучасних викликів, таких як економічна нестабільність та воєнний стан. Окрім того, матеріали роботи можуть бути використані органами влади, підприємницькими асоціаціями та науковцями для покращення системи регулювання бізнесу та створення сприятливого середовища для його розвитку.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі політики державної підтримки бізнесу в Україні, особливо в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. У роботі запропоновано нові підходи до оцінки ефективності державних програм підтримки малого і середнього підприємництва, а також розроблено практичні рекомендації щодо оптимізації існуючих механізмів допомоги бізнесу. Вперше систематизовано проблеми, з якими стикаються підприємці під час реалізації програм підтримки, та запропоновано шляхи їх вирішення з урахуванням міжнародного досвіду.

Публікації: За темою даної роботи було опубліковано дві наукові статті, що свідчать про активний внесок у дослідження політики державної підтримки бізнесу.

Структура та обсяг роботи: Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи основної частини, висновки до кожного з них, загальні висновки та пропозиції, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В СФЕРІ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ

1.1. Основні засади державної підтримки бізнесу

Державна підтримка бізнесу — це система заходів та інструментів, яку впроваджують уряди для створення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності, стимулювання економічного зростання, інновацій та підвищення конкурентоспроможності. Вона охоплює фінансові, адміністративні, регуляторні та інституційні аспекти, що допомагають бізнесу на різних етапах його діяльності [13].

До основних напрямів державної підтримки бізнесу належать:

1. Фінансова підтримка:

- субсидії та гранти: держава надає безповоротну фінансову допомогу бізнесу на реалізацію певних проєктів, як-от розвиток інновацій, енергозберігаючих технологій або соціально орієнтованих підприємств. Це допомагає підприємствам розвиватися в умовах обмеженого капіталу;

- державне кредитування: підприємства можуть отримати кредити на вигідних умовах, часто з пільговими відсотковими ставками або частковими державними гарантіями. Це особливо важливо для малого та середнього бізнесу, який має обмежений доступ до комерційного фінансування;

- податкові пільги: зниження податкового навантаження для підприємств, особливо у стратегічних галузях, сприяє їхньому розвитку. Пільги можуть включати податкові канікули, зниження податків на прибуток або інвестиційні податкові кредити.

2. Регуляторна підтримка:

- дерегуляція: спрощення адміністративних процедур, що полегшує створення та ведення бізнесу. Наприклад, спрощення реєстраційних процедур,

зменшення кількості перевірок, скорочення часу на отримання ліцензій або дозволів;

- сприяння конкуренції: державні заходи, що забезпечують рівні умови для підприємств різного масштабу. Антимонопольна політика спрямована на запобігання зловживанню монопольним становищем і створення сприятливих умов для малого та середнього бізнесу;

- захист прав підприємців: запровадження правових норм і механізмів, які забезпечують захист підприємців від надмірних перевірок, корупції та недобросовісної конкуренції.

3. Інституційна підтримка:

- бізнес-інкубатори та акселератори: спеціальні програми підтримки стартапів і підприємців на початкових етапах їхньої діяльності. Держава створює інфраструктуру для навчання, консультацій, розвитку мережі контактів та доступу до фінансування;

- консультаційна підтримка: організація державних центрів, які надають інформацію, консультації та навчання для підприємців. Це може включати навчання з питань управління бізнесом, бухгалтерії, юридичних аспектів або залучення інвестицій;

- державні агентства розвитку бізнесу: спеціальні установи, які впроваджують політику державної підтримки бізнесу, координують програми фінансування, забезпечують взаємодію бізнесу з державними органами.

4. Підтримка інновацій та технологій:

- фінансування інновацій: держава підтримує наукові дослідження та розробки, стимулює розвиток технологій та інновацій. Це може бути у формі грантів для науково-дослідницької діяльності, фінансування стартапів у галузі високих технологій або створення технопарків;

- цифровізація бізнесу: програми цифровізації, спрямовані на розвиток онлайн-бізнесу, електронної комерції, автоматизації процесів та впровадження сучасних технологій, як-от штучний інтелект чи блокчейн;

5. Експортна підтримка:

- експортне фінансування: підтримка підприємств, що орієнтуються на міжнародні ринки. Держава може надавати кредити на розвиток експорту або субсидії для зменшення вартості експортних операцій;
- торгові місії: організація міжнародних торгових виставок, місій та форумів, де підприємства можуть представляти свої продукти та послуги на зовнішніх ринках;
- захист інтересів на міжнародних ринках: державні установи допомагають підприємствам захищати свої інтереси у рамках міжнародної торгівлі, зокрема у вирішенні торгових спорів або адаптації до нових регулювань.

6. Регіональна підтримка:

- програми розвитку регіонів: впровадження спеціальних заходів для підтримки бізнесу в менш розвинених регіонах країни. Це може бути створення спеціальних економічних зон з пільговим податковим режимом, фінансування розвитку інфраструктури або надання субсидій для підприємств, що діють у віддалених регіонах;
- спеціальні економічні зони (СЕЗ): території з особливими економічними умовами (зниження податків, митних зборів), які стимулюють залучення інвестицій та розвиток бізнесу.

7. Соціальна підтримка бізнесу

- програми зайнятості: державна підтримка, спрямована на створення робочих місць, особливо у малому бізнесі. Програми можуть включати фінансування для навчання працівників або субсидії для бізнесів, що беруть участь у соціальних ініціативах;
- соціальне підприємництво: держава заохочує бізнеси, що вирішують соціальні проблеми (наприклад, підтримують незахищені верстви населення) через податкові пільги або гранти [25].

Отже, державна підтримка бізнесу є критично важливою для економічного розвитку, особливо в умовах кризи, коли підприємства можуть зіштовхнутися з проблемами через нестачу фінансування, підвищення

податкового тиску або проблеми з регуляціями. Вона допомагає створити сприятливі умови для розвитку підприємництва, стимулює інновації, підвищує рівень зайнятості та конкурентоспроможність національної економіки на світовій арені [18, с. 45].

1.2. Інструменти державного сприяння розвитку бізнесу

Інструменти державного сприяння розвитку бізнесу включають різноманітні механізми, спрямовані на підтримку підприємництва і створення сприятливих умов для його зростання. Основна мета цих інструментів – забезпечити бізнесу доступ до ресурсів, зменшити адміністративні та фінансові бар'єри, а також стимулювати інновації і розвиток нових ринків [8, с. 19].

Фінансові інструменти є одними з найважливіших засобів підтримки. До них відносяться гранти та субсидії, які надаються без зворотного платежу для фінансування конкретних проєктів або ініціатив. Це дозволяє бізнесу реалізувати нові ідеї або розширити свою діяльність без додаткового фінансового навантаження. Пільгові кредити і гарантії за кредитами також є важливими, оскільки забезпечують підприємствам доступ до фінансування на вигідних умовах або допомагають отримати кредит, коли у них недостатньо забезпечення [8, с. 21].

Регуляторні інструменти включають спрощення адміністративних процедур. Це може бути скорочення кількості документів, які потрібно подати для реєстрації бізнесу, або спрощення отримання ліцензій і дозволів. Така підтримка допомагає підприємствам зменшити час і витрати на бюрократичні процеси. Окрім того, держава може забезпечити захист прав підприємців, запроваджуючи закони, які захищають їх від несправедливих перевірок або зловживань [8, с. 21].

Інфраструктурні інструменти включають створення промислових та технологічних парків, де бізнеси можуть користуватися готовою

інфраструктурою, такою як офісні та виробничі приміщення. Це значно знижує витрати на початковому етапі розвитку. Крім того, коворкінги надають стартапам і малим підприємствам можливість орендувати робочі простори за доступною ціною [8, с. 21].

Інноваційні інструменти включають венчурні фонди, які інвестують у перспективні стартапи з високим потенціалом. Це дає можливість молодим компаніям отримати фінансування для реалізації інноваційних ідей. Інноваційні ваучери, в свою чергу, покривають витрати на дослідження та розробку нових технологій, що сприяє впровадженню нових рішень у бізнес-процеси [8, с. 21].

Експортні інструменти допомагають підприємствам розширити свої ринки збуту. Це може бути організація торгових місій або участь у міжнародних виставках, що полегшує вихід на нові ринки. Спрощення митних процедур також зменшує бар'єри для імпорту і експорту, що позитивно впливає на бізнес [8, с. 22].

Законодавчі інструменти можуть включати зміни в законодавстві для полегшення ведення бізнесу, такі як спрощення процедур банкрутства або захист інтелектуальної власності. Це створює більш сприятливе правове середовище для бізнесу [22].

Соціальні інструменти включають підтримку соціально орієнтованих підприємств. Це може бути надання субсидій або податкових пільг для бізнесів, які реалізують соціально важливі проекти або працюють в соціально чутливих сферах [22].

Державно-приватне партнерство (ДПП) дозволяє державі та приватному сектору працювати разом над реалізацією великих інфраструктурних проектів. Концесії та спільні проекти можуть включати інвестиції в розвиток інфраструктури або надання нових послуг, що вигідно для обох сторін [22].

Ці інструменти разом створюють комплексну систему підтримки бізнесу, допомагаючи підприємствам на різних етапах їх розвитку та сприяючи загальному економічному зростанню [8, с. 26].

Окрім зазначених інструментів, держава може використовувати й інші механізми для сприяння розвитку бізнесу:

Освітні та навчальні програми є важливими інструментами для підвищення рівня кваліфікації підприємців і їхніх працівників. Держава може організовувати тренінги, семінари та курси, спрямовані на розвиток управлінських навичок, бізнес-планування, маркетингу та інших ключових аспектів ведення бізнесу. Це допомагає підприємцям адаптуватися до змінюваних умов ринку і вдосконалювати свої бізнес-процеси [17, с. 19].

Інформаційна підтримка також має велике значення. Держава може створювати платформи, портали і бази даних, де підприємці можуть отримати актуальну інформацію про ринки, законодавчі зміни, можливості для фінансування, або партнерів для співпраці. Це забезпечує підприємцям доступ до цінних ресурсів і інформації, що може сприяти їхньому розвитку [17, с. 19].

Мережеві платформи і бізнес-інкубатори допомагають стартапам і малим підприємствам знайти менторів, інвесторів і партнерів. Бізнес-інкубатори пропонують ресурси, такі як технічна підтримка, юридичні консультації, а також можливість взаємодіяти з іншими підприємцями в спільному середовищі. Це сприяє швидшому росту і розвитку нових компаній [18, с. 43].

Зелені ініціативи – ще один важливий аспект. Держава може підтримувати підприємства, що реалізують екологічно чисті технології або займаються сталим розвитком. Це включає надання пільг для впровадження екологічних технологій, участь у програмах зменшення викидів CO₂, а також підтримку енергозберігаючих проєктів [18, с. 44].

Культурні і креативні індустрії також можуть отримувати державну підтримку через спеціальні програми, які допомагають розвивати місцеві таланти, підтримувати культурні ініціативи та сприяти інноваціям у креативних сферах [36, с. 55].

Ці додаткові інструменти розширюють спектр державної підтримки бізнесу, дозволяючи підприємствам не лише отримувати фінансову та

регуляторну підтримку, але й сприяючи їхньому професійному розвитку, інноваційному потенціалу та екологічній відповідальності [37, с. 16].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

1. Вивчення основних засад державної підтримки бізнесу показало, що ефективна політика в цій сфері базується на принципах забезпечення рівних умов для всіх підприємців, стимулювання інвестицій, захисту прав бізнесу та сприяння економічному розвитку. Основними завданнями державної підтримки є створення сприятливого бізнес-середовища, підтримка інновацій та забезпечення стійкості підприємств у кризових ситуаціях.

2. Аналіз інструментів підтримки, таких як фінансові субсидії, пільгові кредити, гранти та податкові пільги, підтвердив їх важливість у стимулюванні розвитку підприємництва. Інструменти державної підтримки допомагають знижувати фінансове навантаження на бізнес, полегшувати доступ до капіталу та підтримувати інноваційні проекти. Важливою складовою є також забезпечення інформаційної підтримки та консультацій для підприємців.

3. В умовах економічних криз та воєнного стану зростає значимість адаптації політики державної підтримки до нових реалій. Сучасні виклики, такі як нестабільність фінансових ринків і зміни в міжнародній торгівлі, потребують гнучкого підходу до реалізації державних програм. Це включає вдосконалення існуючих інструментів та розробку нових механізмів підтримки, що дозволяє ефективно реагувати на змінювані умови економічного середовища.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

2.1. Законодавча база та основні державні програми підтримки підприємництва

Законодавча база та державні програми підтримки підприємництва є ключовими елементами для забезпечення розвитку бізнесу і створення сприятливого середовища для його зростання [11, с. 47].

Законодавча база складається з ряду важливих актів, що регулюють різні аспекти діяльності підприємств. Закони про підприємництво визначають процеси реєстрації бізнесу, отримання ліцензій і дозволів, а також процедури ліквідації і зміни структури компаній. Це забезпечує правову основу для започаткування і ведення бізнесу, а також визначає вимоги для різних видів діяльності [11, с. 49].

Податкове законодавство грає важливу роль у підтримці підприємництва, оскільки регулює податкові ставки, правила обчислення та сплати податків. Це включає як корпоративні податки, так і податки на додану вартість (ПДВ), акцизи та інші види податків. Закони також можуть передбачати податкові пільги для нових або малих підприємств, знижені ставки податків або податкові канікули, що допомагає зменшити фінансове навантаження на бізнес [21, с. 35].

Захист прав інтелектуальної власності є ще одним важливим аспектом законодавчої бази. Закони про патенти, авторські права та торгові марки допомагають бізнесу захищати свої інновації, бренди та творчі роботи, що є критично важливим для підтримки конкурентоспроможності і стимулювання інновацій [21, с. 35].

Антимонопольне законодавство забезпечує справедливу конкуренцію на ринку, забороняючи монополії та антиконкурентні практики. Це допомагає

створити рівні умови для всіх учасників ринку і запобігає зловживанням ринковою владою [32, с. 21].

Законодавство про трудові відносини регулює умови праці, права і обов'язки роботодавців і працівників. Це включає правила оплати праці, соціального страхування та охорони праці, що забезпечує стабільність і справедливість у трудових відносинах [32, с. 22].

Державні програми підтримки підприємництва включають різноманітні ініціативи, що спрямовані на розвиток бізнесу. Програми фінансування та гранти є важливими інструментами, які надають підприємствам можливість реалізувати проекти без додаткових фінансових витрат. Це може бути як національне фінансування, так і міжнародні гранти від організацій, таких як Європейський Союз, що підтримують інноваційні проекти та соціальні ініціативи [7, с. 327].

Стартапи часто отримують підтримку через інкубатори та акселератори, які пропонують менторство, навчання та доступ до інвесторів. Венчурні фонди також є важливим елементом, фінансуючи перспективні стартапи з високим потенціалом росту [7, с. 331].

Податкові пільги і стимули, такі як податкові канікули і знижки, допомагають новим і малим підприємствам зменшити податкове навантаження. Це дозволяє їм зосередитися на розвитку і зростанні без зайвих фінансових обтяжень [9, с. 196].

Програми підтримки експорту забезпечують підприємствам можливість виходу на міжнародні ринки. Це може включати фінансування і страхування експортних операцій, а також організацію торгових місій та виставок, що полегшують просування товарів за кордоном [10, с. 27].

Розвиток інфраструктури, зокрема через промислові та технологічні парки, допомагає підприємствам знизити витрати на стартовому етапі, забезпечуючи доступ до готової інфраструктури. Коворкінги і бізнес-центри також створюють сприятливі умови для малих і стартапів, зменшуючи витрати на оренду офісів [13].

Соціальні програми підтримують підприємства, що реалізують соціально важливі проекти. Це може включати фінансову допомогу або податкові пільги для бізнесів, що займаються соціальними ініціативами [21, с. 33].

Програми навчання та підвищення кваліфікації надають підприємцям можливість вдосконалювати свої навички через освітні програми, тренінги і семінари. Це сприяє розвитку управлінських навичок і покращенню бізнес-процесів [23, с. 29].

Ці законодавчі акти і програми разом створюють комплексну систему підтримки, яка допомагає бізнесу не тільки розвиватися і зростати, але й адаптуватися до змінюваних умов ринку та забезпечує його стабільність і успішність [23, с. 30].

Додатково до зазначених аспектів, варто відзначити, що держава може реалізовувати інноваційні хаби і технологічні кластери, які сприяють обміну знаннями та ресурсами між підприємствами і дослідницькими установами. Ці платформи допомагають бізнесу впроваджувати нові технології та інновації, що підвищує його конкурентоспроможність на ринку [23, с. 30].

Також важливими є програми підтримки цифровізації бізнесу, які включають фінансування для впровадження цифрових технологій, автоматизації процесів і розвитку електронної комерції. Це допомагає підприємствам адаптуватися до сучасних технологічних вимог і знижує витрати на операційні процеси [2].

Програми розвитку місцевих громад можуть включати підтримку малих підприємств в регіонах, де недостатньо інвестиційних ресурсів, шляхом надання пільг, грантів або створення спеціальних економічних зон. Це сприяє збалансованому економічному розвитку та зменшенню регіональних диспропорцій [23, с. 32].

Отже, можемо зробити висновок, що законодавча база та державні програми підтримки підприємництва створюють комплексний механізм для розвитку бізнесу, забезпечуючи як правову основу, так і практичні інструменти для фінансової підтримки, навчання та інновацій. Вони допомагають

підприємствам зменшити витрати, адаптуватися до змінюваних умов ринку та реалізувати нові проєкти. Це, в свою чергу, сприяє загальному економічному зростанню, розвитку інфраструктури та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки [39].

2.2. Досвід взаємодії бізнесу і держави: успіхи та проблеми

Історія показує, що ніколи не було єдиної ефективної схеми взаємодії влади та бізнесу. Наприклад, «новий курс Рузвельта», основною ідеєю якого було втручання держави в усі сфери життя суспільства, особливо в виробництві та відносинах між підприємцями, відіграв важливу роль у виходу Сполучених Штатів з Великої депресії. Як показує досвід, в інші історичні моменти модель співпраці влади та бізнесу була найважливішим фактором, який впливав на розвиток економічної системи, стимулюючи науково-технічний прогрес. Тим не менш, існує три основні моделі взаємодії між бізнесом і владою: це модель взаємодії між бізнесом і владою, модель обмеження впливу бізнесу на владу та модель управління державою в інтересах бізнесу [9, с. 190].

Один із прикладів недосконалої демократії – політичного режиму, в якому домінують неформальні механізми взаємодії між бізнесом і владою – є спосіб взаємодії між бізнесом і владою в Україні. Основними «дефектами» української демократії, за словами експертів фонду Бертельсман, є незбалансованість гілок влади, постійний конфлікт навколо конституційних повноважень і часте прийняття політичних рішень на основі неформальних домовленостей владних еліт [9, с. 190].

Попри те, що в Україні формується інституціональний каркас системи взаємодії влади та бізнесу, неформальні методи взаємодії все ще використовуються. Так, за Річним індексом сприйняття корупції Transparency International 2010 року Україна посіла 134 місце серед 178 країн. Бізнес-еліта найбільш активно використовує методи тіньового лобювання власних інтересів

під час бюджетних і приватизаційних процесів. Як показано, бізнес-групи надають фінансову та політичну підтримку політичним силам і акторам, які підтримують їх під час придбання державних активів. Прикладом цього можуть служити закриті приватизаційні конкурси, умови яких визначалися для конкретного покупця (наприклад, «Криворіжсталь», «Укррудпром» тощо) [9, с. 191].

З іншої сторони, коли бізнес і влада співпрацюють у соціальній сфері, влада бере до уваги проблеми суспільства, а капітал бере на себе відповідальність за їх вирішення, можуть виникнути сумніви щодо чесності та відкритості взаємовідносин між владою та бізнесом. Сергій Телешун, дослідник взаємовідносин влади і бізнесу, наголошує на тому, що, хоча співпраця між владою та бізнесом поширюється на соціальну сферу, узгоджені правила політичної та економічної гри залишаються поза увагою [34].

В Україні бізнес активно використовує неформальні інструменти для впливу на владу, що робить проблемою те, як взаємодіє влада з бізнесом. Це є результатом багатьох факторів. Перший походить від минулого. У пізній радянській економіці інтереси суб'єктів господарювання погоджувалися на основі неформальних правил. Отже, інституціональні реформи не спрацьовують у пострадянських країнах, оскільки політичні лідери «не приймають їх як реформи правил, а обирають альтернативні типи координації взаємодії між державними й недержавними партнерами (у тому числі між собою)» [34].

Другим фактором є те, що кожного разу, коли в країні змінюється лідер, суспільство змушене створювати нову систему взаємодії між владою та бізнесом. Також змінюються методи та шляхи, за допомогою яких ці суб'єкти спілкуються один з одним. Немає чіткої юридичної схеми взаємодії, що призводить до того, що бізнес сильно залежить від влади [34].

Ну, а третій фактор полягає в тому, що в Україні ще не існує морально-етичних стандартів, які б забезпечили прозорість співпраці між бізнесом і владою. На даний момент ми повинні констатувати, що умови для створення

таких стандартів відсутні. З одного боку, немає політичної волі, тобто бажання влади впроваджувати ці принципи. З іншого боку, громадяни не мотивовані дотримуватися принципів добросовісної конкуренції та прозорості в бізнес-діяльності [34].

В підсумку можна сказати, що взаємодія бізнесу і держави має як успіхи, так і проблеми. Серед успіхів – державна підтримка інновацій через бізнес-інкубатори та акселератори, що допомагає стартапам розвиватися швидше. Податкові пільги зменшують навантаження на бізнес на ранніх етапах, а експортні програми сприяють виходу на міжнародні ринки [40].

Однак є проблеми. Бюрократія та складні адміністративні процедури часто гальмують розвиток підприємств. Недостатня прозорість державних програм і дефіцит фінансування для стартапів обмежують можливості зростання. Також існує недостатній захист інтелектуальної власності, що може стримувати інновації. Для успішної співпраці потрібні вдосконалення процедур і краща прозорість [40].

2.3. Державне сприяння розвитку підприємництва в Україні в умовах воєнного стану

Початок повномасштабної війни на території нашої держави та активна бойова діяльність негативно вплинули на функціонування та розвиток усіх сфер бізнесу, а також економіку в цілому. Державі постало завдання впровадити державну політику, щоб покращити умови бізнесу, допомогти платникам податків і зменшити негативні наслідки військових дій. Для забезпечення економічної спроможності нашої країни протистояти викликам війни важливим завданням є державна підтримка малого підприємництва в умовах фінансової кризи. Урядом було зроблено багато для того, щоб дозволити бізнесу жити та розвиватися. Ці поліпшення включають зменшення вимог до реєстрації та

ведення бізнесу, доступне кредитування, можливості переїхати з районів, де ведуться бойові дії, а також податкові стимулювання [1].

За шість місяців від початку повномасштабної війни Центр розвитку інновацій спільно з Офісом з розвитку підприємництва та експорту та Національним проектом із розвитку підприємництва та експорту Дія.Бізнес проаналізував дані щодо реєстрації нових ФОПів в Україні. Зокрема, з 01.03.2022 по 31.08.2022 було зареєстровано 63 406 ФОПів, що може бути пов'язано з урядовою програмою стимулювання бізнесу [2].

Д. Пілевич стверджує, що малий бізнес є рушійною силою для розвитку будь-яких економічних відносин. Саме в таких ситуаціях держава повинна надавати допомогу, особливо в кризових умовах, оскільки це дозволить покращити економічну ситуацію як у конкретних регіонах, так і в цілому в країні [7, с. 328].

Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22 березня 2012 року № 4618-VI визначає економічні та правові основи державної політики щодо підтримки та розвитку малого і середнього підприємництва в нашій країні. Частиною 1 статті 15 цього Закону визначено, що державна підтримка малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну та консультаційну допомогу, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки та промислового виробництва; підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва, які займаються експортом; і підтримка управлінських кадрів і кадрів ведення бізнесу [14].

Зокрема, основні види фінансової державної підтримки включають: часткову компенсацію відсоткових ставок за кредитами, що підтримують реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва; частково компенсують лізингові, факторингові та платежі за користування гарантіями; надають гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва; надають кредити, у тому числі мікрокредити, для започаткування та ведення власної справи; надають кредити на придбання та

впровадження нових технологій; компенсують видатки, пов'язані з розвитком партнерства між суб'єктами тощо [5].

Наразі в Україні існують такі програми підтримки підприємництва:

1. Програма релокації бізнесу – спрямована на переміщення підприємств із зон активних бойових дій на безпечні території. Згідно з постановами уряду, підприємства можуть безкоштовно транспортувати своє майно, що координується Міністерством економіки та Міністерством інфраструктури. Станом на середину 2023 року, було переміщено понад 800 підприємств, з яких близько 80% відновили роботу на нових місцях. [1]

2. Державна програма «5-7-9» – пільгова кредитна програма, яка надає малим і середнім підприємствам кредити на розвиток або відновлення бізнесу за ставками 5 %, 7 % або 9 % річних, залежно від розміру бізнесу та кількості робочих місць. За 2022-2023 роки понад 50 тисяч підприємств скористалися цією програмою, залучивши понад 150 мільярдів гривень кредитних коштів [4].

3. Гранти на розвиток підприємництва – держава у співпраці з міжнародними організаціями, такими як ЄС та ООН, пропонує гранти для підтримки малого і середнього бізнесу. Особливо підтримуються стартапи, інноваційні проекти та аграрний сектор. Програма дозволяє отримати фінансування до 8 мільйонів гривень на проєкт. У 2023 році було виділено понад 500 мільйонів гривень на підтримку українських підприємців [10, с. 26].

4. Програма підтримки експортерів – допомагає українським підприємствам виходити на міжнародні ринки, зокрема через організацію участі у міжнародних виставках та торгових місіях. Окрім того, держава надає фінансову підтримку на покриття витрат, пов'язаних з експортною діяльністю. У 2023 році понад 2 тисячі українських підприємств скористалися цією програмою [11, с. 47].

5. Цифрові ініціативи – держава активно підтримує діджиталізацію бізнесу, зокрема через програми, що допомагають малим і середнім підприємствам перейти на онлайн-формати роботи або впровадити цифрові інструменти. Також існують навчальні ініціативи для підприємців з розвитку

цифрових навичок. У 2022-2023 роках понад 10 тисяч підприємств скористалися субсидіями та грантами на цифровізацію [2].

6. «Робота – це нова ініціатива уряду, яка пропонує гранти на створення власного бізнесу або розвиток існуючого. Програма включає кілька напрямків: підтримку стартапів, розвиток сільського господарства, а також гранти на створення робочих місць. Підприємці можуть отримати до 250 тисяч гривень на власну справу. З моменту запуску в середині 2022 року, вже понад 4 тисячі українців отримали гранти на загальну суму більше 1 мільярда гривень [31].

Нова Рада з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану, заснована Президентом України, може стати значним кроком у підтримці підприємництва в Україні. Мета цієї ради полягає в тому, щоб сприяти об'єднанню зусиль держави та бізнесу в умовах воєнного стану, а також зберегти та розвивати потенціал підприємництва [12, с. 24].

Отже, наразі необхідно продовжувати державну підтримку малого підприємництва в Україні шляхом розробки відповідної нормативно-правової бази, надання фінансової та матеріальної допомоги, а також надання інформації та кадрового забезпечення [16, с. 60].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

1. Аналіз законодавчої бази та основних державних програм підтримки підприємництва в Україні виявив, що існуючі правові акти та програми забезпечують різноманітні форми підтримки бізнесу, включаючи фінансові субсидії, пільгові кредити та гранти. Законодавчі ініціативи, такі як програма «єРобота» та інші державні програми, створюють сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, проте необхідно удосконалити механізми їх реалізації для підвищення ефективності.

2. Досвід взаємодії бізнесу і держави демонструє як успіхи, так і проблеми в реалізації політики підтримки. Успішні приклади включають

впровадження програм, що забезпечують фінансову допомогу та податкові пільги, що сприяє зростанню підприємницької активності. Однак існують і проблеми, такі як бюрократія, недостатня координація між державними органами та обмежений доступ до інформації, які знижують ефективність підтримки.

3. У умовах воєнного стану державна підтримка бізнесу стала ще більш важливою. Уряд вживає ряд заходів для підтримки підприємств, таких як безоплатне перевезення майна та фінансування програм з релокації бізнесу. Проте існуючі програми потребують адаптації до нових реалій, щоб забезпечити їх ефективне впровадження та підтримку підприємств, які постраждали від воєнних дій.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми та виклики в реалізації державної політики підтримки бізнесу

Реалізація державної політики підтримки бізнесу в Україні стикається з низкою проблем та викликів, які уповільнюють її ефективність. Однією з головних проблем залишається недостатнє фінансування. Хоча в рамках програм, таких як «5-7-9», було виділено понад 150 мільярдів гривень на підтримку підприємців, попит на ці кошти значно перевищує пропозицію, що призводить до черг і затримок у видачі кредитів [4].

Бюрократичні перепони продовжують бути значним викликом. Підприємці часто стикаються з тривалими процедурами отримання грантів або кредитів. За даними дослідження 2023 року, понад 40% малих і середніх підприємств зазначили, що складні адміністративні процеси та численні перевірки сповільнюють отримання державної допомоги. Це особливо помітно у програмах релокації підприємств, де незважаючи на урядову підтримку, лише близько 80% компаній, які перемістилися, змогли повноцінно відновити свою діяльність через труднощі з логістикою та доступом до інфраструктури [5].

Іншою проблемою є недостатня інформованість бізнесу про існуючі програми підтримки. За даними опитувань, проведених у 2022 році, близько 30% підприємців не знали про можливість отримання пільгових кредитів чи грантів від держави. Це часто зумовлено недостатньою комунікацією між владою і бізнесом, а також обмеженими інформаційними кампаніями [6].

Інфляція та макроекономічна нестабільність також суттєво впливають на ефективність державних програм. За даними Національного банку України, інфляція у 2022 році сягнула понад 26%, що значно збільшило витрати підприємств і ускладнило їх доступ до кредитних ресурсів. Багато підприємств,

які скористалися програмами фінансування, не можуть вчасно повертати кредити через значні коливання на ринку та падіння купівельної спроможності населення [3].

Також варто відзначити виклики безпеки. Під час воєнного стану багато підприємств опинилися під загрозою фізичної руйнації, що суттєво ускладнює реалізацію програм підтримки. Наприклад, програма релокації підприємств показала успіх у переміщенні понад 800 компаній, але в деяких випадках підприємства були вимушені закриватися через неможливість відновлення роботи в нових регіонах через обстріли та зруйновану інфраструктуру [20, с. 71].

Таким чином, проблеми, такі як бюрократія, інфляція, макроекономічна нестабільність, низька інформованість бізнесу та ризики безпеки, залишаються ключовими викликами для державної політики підтримки бізнесу в Україні [20, с. 72].

Для вирішення проблем, пов'язаних із реалізацією державної політики підтримки бізнесу, необхідно впровадити комплекс заходів, спрямованих на покращення ефективності програм та спрощення доступу до допомоги [27].

Зменшення бюрократії є одним із головних кроків. Спрощення процедур подачі документів на гранти та кредити дозволить бізнесу швидше отримувати необхідні ресурси. Наприклад, автоматизація процесів через єдині цифрові платформи, такі як «Дія», може значно скоротити час розгляду заявок. Уже є позитивні результати в інтеграції бізнесу до цифрового середовища, але необхідно розширювати ці можливості на всі програми [27].

Збільшення інформованості підприємців щодо наявних програм підтримки також є важливим завданням. Для цього необхідно посилити інформаційні кампанії та забезпечити підприємцям доступ до консультацій через онлайн-платформи або регіональні бізнес-центри. Більша співпраця з громадськими організаціями та бізнес-асоціаціями може допомогти донести інформацію до ширшого кола підприємців [32, с. 25].

Удосконалення програм фінансування може включати адаптацію умов кредитів і грантів до реалій війни. Наприклад, введення механізмів відстрочки платежів або реструктуризації боргів для підприємств, які постраждали від бойових дій, дозволить їм легше справлятися з фінансовими зобов'язаннями. Також доцільно розширити програми мікрокредитування для підприємств, що починають свою діяльність в умовах кризи [32, с. 25].

Для боротьби з макроекономічною нестабільністю варто розглянути можливість створення стабілізаційних фондів, які надаватимуть фінансову підтримку підприємствам у критичні моменти. Це дозволить пом'якшити вплив інфляції та коливань ринку, забезпечуючи бізнесу більш стабільні умови для розвитку [22, с. 44].

Забезпечення безпеки підприємств також є ключовим фактором. Необхідно продовжувати та розширювати програми релокації, забезпечуючи підприємствам доступ до захищених і обладнаних інфраструктурою територій. Держава може стимулювати створення індустріальних парків у безпечних регіонах, де підприємства могли б продовжувати свою діяльність з мінімальними ризиками [22, с. 45].

В цілому, комплексне вирішення зазначених проблем потребує спільних зусиль держави, бізнесу та міжнародних партнерів. Спрощення бюрократичних процедур, підвищення рівня інформованості, гнучкі умови фінансування та покращення безпеки — це основні кроки, які допоможуть підвищити ефективність державної підтримки підприємництва в Україні [22].

3.2. Взаємодія бізнесу і держави у контексті створення нових інструментів підтримки

Співпраця між державою та бізнесом продемонструвала свою ефективність під час створення інфраструктурних будівель і споруд у всьому світі. Зважаючи на те, що війна в Україні зруйнувала багато будівель, це

партнерство розглядається як один із способів залучення приватних інвестицій у відбудову [27].

У кінці 2022 року між Україною та Міжнародною фінансовою корпорацією було підписано Меморандум, який має на меті покращити інвестиційний клімат за допомогою відбудови інфраструктури, особливо за допомогою державно-приватного партнерства (далі – ДПП) [39].

Отже, які можливості ДПП можуть бути корисними для відновлення України та як працюють подібні програми в інших країнах?

Від початку масштабного вторгнення російської федерації в Україну кожен день призводив до знищення або пошкодження інфраструктури. За останніми підрахунками Київської школи економіки майже 158 000 житлових будинків постраждали. Крім того, війна завдала шкоди понад 25 тис. кілометрів доріг, понад 300 мостів і мостових переходів [39].

За останніми даними, пошкоджено чи зруйновано близько 3200 освітніх закладів, 800 об'єктів сфери медицини та інші громадські будівлі. В контексті відбудови все частіше говорять про ДПП як про один із способів залучення приватних інвесторів до відновлення інфраструктури та житла, які були зруйновані. Цей ресурс має потенціал прискорити економіку країни, створити робочі місця та покращити якість життя українців [34].

ДПП передбачає створення взаємовигідних відносин між державою та приватним сектором у рамках конкретного проекту. Узгоджений договір між державним і приватним партнером забезпечує реалізацію цього проекту. Цей договір визначає права та обов'язки кожної сторони [34].

Участь бізнесу означає, перш за все, залучення приватного капіталу, мотивованої та досвідченої команди, а також швидкість і гнучкість прийняття управлінських рішень, чого бракує як компаніям, так і державним органам. Однак участь державного сектору не тільки забезпечує захист інвестицій приватного партнера, але й дозволяє вирішувати проблеми, пов'язані з управлінням фіскальними ризиками, дозвільними процедурами та їх управлінням [33, с. 57].

Інвестиції, інновації та управлінські навички бізнесу можна поєднати з ресурсами та знаннями державного сектору. У порівнянні з традиційними державними проектами такі організації об'єктів виконуються швидше та з меншими затримками, що особливо важливо під час відбудови [28, с. 27].

Об'єкти, побудовані за принципом ДПП, не можуть бути приватизовані та залишаються державною або комунальною власністю протягом усього строку дії договору. Тим не менш, до терміну, визначеного договором, приватний партнер може мати право власності на об'єкти, які він створив або придбав у результаті виконання договору, укладеного в межах ДПП. Об'єкт передається у власність держави по настанню вказаного терміну чи завершенню дії договору [28, с. 27].

Таким чином, приватному партнеру залишається достатньо часу, щоб повернути свої інвестиції та отримати прибуток, який він передбачив під час планування проекту. Якщо це передбачено договором, держава також може отримати прибуток. Це означає, що в кінцевому підсумку держава отримує об'єкт, який був реконструйований або відновлений, і який протягом експлуатації підтримувався в належному стані кваліфікованою командою приватного партнера [28, с. 28].

Крім прямих фінансових переваг, співпраця може допомогти приватному партнеру збільшити бізнес-можливості та збільшити частку ринку.

Закон про державно-приватне партнерство був прийнятий у 2010 році. Але через довгі бюрократичні процедури, загальну зарегульованість і високу вартість вкладень ініціативи із залучення приватного капіталу не були популярні серед бізнесу. Таким чином, проекти, пов'язані з інфраструктурою, освітою, медициною та іншими сферами, здебільшого фінансувалися за рахунок державних чи муніципальних бюджетів [38, с. 92].

Ситуація не змінилася навіть після наступних заходів, спрямованих на зменшення існуючих недоліків і підвищення привабливості інвестицій. За даними Мінекономіки, на початку 2023 року було укладено 193 договори на

умовах ДПП, порівняно з 192 договорами на початку 2021 року. З цих 193 договори наразі працює 18 (половина з них – концесійні договори) [39].

У 2019 році було прийнято закон, який активізував розгляд потенціалу проєктів на умовах ДПП, включаючи концесії. У документі були визначені гарантії та запропоновані різні інструменти, які зараз працюють у всьому світі [39].

Передача в концесію автомобільних доріг приватним інвесторам, які будуть відповідати за будівництво та обслуговування доріг, є однією з вищезазначених стратегій.

Греція, Люксембурз, Іспанія та інші країни Європи та світу розвинули мережу швидкісних автомагістралей таким чином.

У всьому світі передача в концесію автомобільних доріг створює тисячі робочих місць і збільшує попит на розвиток спеціальності та кваліфікації в цій галузі. Це, безсумнівно, може допомогти Україні після війни [34].

На додаток до цього, у 2021 році в Україні планувалося побудувати низку платних доріг за умовами концесії. Автобан «Краковець – Броди – Рівне» мав сполучити Київ з країнами Європейського союзу у 2022 році [34].

Наразі розглядається законопроект №7508, який має на меті покращити процес залучення інвестицій на умовах ДПП. Так, у документі пропонується скоротити терміни підготовки проєктів. Це має пришвидшити ремонт громадських та житлових об'єктів [19, с. 45].

Крім того, уряд має намір відновити пошкоджені будівлі у співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією. Зокрема, МФК повинні допомагати у відборі проєктів і створювати процедури залучення приватних інвесторів.

Загалом інвестори повинні бути впевнені в отриманні прибутку, перш ніж розпочати процес ДПП. У цьому контексті важливо, щоб основні законодавчі стандарти та загальний курс держави залишалися стабільними, оскільки зміна цих стандартів може негативно вплинути на виконання проєктів [5].

Досвід показує, що ДПП може бути корисним інструментом для пришвидшення відбудови, якщо його використовувати належним чином. З

іншого боку, для успішного завершення процесу необхідно забезпечити гарантії та прозорість для всіх залучених сторін, включаючи громадськість. Крім того, необхідно усунути ризики корупції та забезпечити незалежну та неупереджену систему правосуддя [5].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

1. Аналіз проблем і викликів, що виникають у реалізації державної політики підтримки бізнесу, показав, що основними перешкодами є бюрократія, недостатня координація між різними державними органами та відсутність прозорості у процесах надання допомоги. Крім того, недостатня інформаційна підтримка та обмежений доступ до ресурсів ускладнюють ефективне використання існуючих програм.

2. Взаємодія між бізнесом і державою є критично важливою для розробки нових інструментів підтримки, які б відповідали потребам підприємців у сучасних умовах. Співпраця з бізнес-асоціаціями, консультації з підприємцями та регулярний моніторинг ефективності програм дозволяють створювати інноваційні рішення, які краще відповідають реаліям ринку і забезпечують більш цілеспрямовану підтримку.

3. Для підвищення ефективності державної політики підтримки бізнесу необхідно вдосконалити існуючі інструменти, зокрема спростити процедури отримання допомоги та зменшити бюрократичні бар'єри. Рекомендується також впровадити нові механізми, такі як цифрові платформи для моніторингу та управління підтримкою, що дозволять покращити доступ до інформації і зменшити витрати часу для підприємців. Залучення бізнес-спільноти до процесу розробки політики допоможе забезпечити її відповідність актуальним потребам і викликам.

ВИСНОВКИ

Впровадження малого бізнесу в Україні є значним потенціалом для економічного зростання, який ще не використано. Одним із основних пріоритетів регулювання соціально-економічного розвитку економіки України є його активізація.

Процес послідовних заходів з боку учасників економічних відносин, об'єднаних мережею зв'язків, з метою задоволення їхніх потреб, підвищення ефективності діяльності малого й середнього бізнесу та прискорення темпів економічного розвитку в регіоні, відомий як підтримка малого й середнього бізнесу.

Метою кваліфікаційної роботи був комплексний аналіз того, як держава впливає на розвиток бізнесу в країні. Це включає в себе оцінку ефективності існуючих програм підтримки, виявлення проблемних аспектів та розробку рекомендацій щодо вдосконалення державної політики.

Було також поставлено та реалізовано основні *завдання дослідження*:

- вивчено теоретичні засади та основні підходи до державної підтримки бізнесу;
- проаналізовано сучасні інструменти й механізми державної політики підтримки підприємництва в Україні;
- розроблено практичні рекомендації для підвищення ефективності державної підтримки бізнесу, з урахуванням сучасних викликів та міжнародного досвіду.

Отже, політика держави є надзвичайно важливою та актуальною в сфері підтримки підприємництва, особливо в умовах економічних викликів, спричинених війною та кризою. За останні роки в Україні було впроваджено низку програм, спрямованих на стимулювання малого та середнього бізнесу, серед яких найвідомішою є програма «5-7-9», яка надала більше 150 мільярдів гривень пільгових кредитів підприємствам. Це стало важливим фактором у

збереженні робочих місць і розвитку бізнесу, незважаючи на складні економічні умови [4].

Програма релокації виробництв також показала свою ефективність, допомігши понад 800 підприємствам переміститися з зон бойових дій. Однак, проблеми з інфраструктурою та безпекою залишаються значними викликами, через що не всі підприємства змогли повноцінно відновити свою діяльність після переміщення [1].

Попри наявність позитивних зрушень, державна підтримка бізнесу стикається з низкою проблем. Бюрократичні перепони, що уповільнюють процес отримання грантів та кредитів, а також недостатня інформованість підприємців про існуючі програми залишаються серйозними викликами. За даними опитувань, майже 30 % підприємців не мають достатньо інформації про можливості державної підтримки.

Інфляція, яка у 2022 році сягнула понад 26 %, також створила додатковий тиск на бізнес, ускладнивши доступ до фінансування та знизивши купівельну спроможність. Для подолання цих проблем необхідні подальші реформи, включаючи спрощення адміністративних процедур, розширення інформаційних кампаній та створення гнучких фінансових механізмів, які дозволять підприємцям адаптуватися до нових викликів [26].

Узагальнюючи все вище сказане, політика держави у сфері підтримки бізнесу в Україні є важливим інструментом для збереження економічної стабільності та розвитку підприємництва. Проте для підвищення її ефективності необхідно вирішити наявні проблеми та продовжити удосконалення існуючих програм з урахуванням сучасних викликів і потреб бізнесу.

Таким чином, державна підтримка, зважена та цілеспрямована, може прискорити розвиток бізнесу в Україні. Особливості такої підтримки мають враховувати великий попит потенційних реципієнтів і обмеженість ресурсів, необхідних для її створення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Державна підтримка бізнесу під час війни: як програма релокації рятує підприємства» // *Економічна правда*, 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua>
2. «Дія та цифровізація: як платформа допомагає бізнесу під час війни» // *Українська правда*, 2022. URL: <https://www.prawda.com.ua>
3. «Інфляція та бізнес: як зростання цін впливає на малі підприємства» // *Корреспондент.net*, 2023. URL: <https://korrespondent.net>
4. «Програма «5-7-9» у дії: скільки підприємств отримали кредити та на що їх витрачають» // *Forbes Україна*, 2022. URL: <https://forbes.ua>
5. «Як бізнес адаптується до нових умов: держава запустила нові механізми підтримки підприємців» // *ЛІГА.Бізнес*, 2023. URL: <https://biz.liga.net>
6. European Business Association (EBA). Аналітичний звіт про стан бізнесу в Україні за 2022 рік. URL: <https://eba.com.ua>
7. Атаманчук Н.І. Правове регулювання фінансової державної підтримки малого підприємництва в Україні в умовах фінансової кризи // *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. - №1. С. 326-329
8. Бондар В. М. Інструменти державного регулювання бізнесу в Україні: сучасні тенденції та проблеми // *Економічний огляд*. 2022. №8. С. 19-27. URL: <https://www.economicsreview.ua/issues/2022/08>
9. Брехаря С. Система взаємовідносин влади і бізнесу в сучасній Україні // *Наукові записки*. - №4 (54). С. 190-198
10. Волощук О. Д. Державна підтримка малого бізнесу в умовах економічної кризи: перспективи та виклики // *Економіка та держава*. 2022. №7. С. 25-30.
11. Галенко О. І. Державна підтримка підприємництва в Україні: правові аспекти та ефективність реалізації // *Юридичний журнал*. 2021. №6. С. 45-53. URL: <https://www.legaljournal.ua/articles/2021-06-03>

12. Григоренко І. В. Особливості підтримки підприємництва в Україні під час війни // *Журнал економічних досліджень*. 2023. №3. С. 22-28.
13. Державна підтримка підприємництва. URL: <https://referatu.net.ua/newreferats/18/190842>
14. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. №4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
15. Закон України «Про фінансово-кредитну підтримку малого та середнього підприємництва» від 19.10.2000 р. № 2063-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2063-14>
16. Зеленський А. І. Актуальні питання державної підтримки підприємництва в умовах воєнного стану // *Економічна стратегія*. 2023. №2. С. 55-63. URL: <https://www.economicstrategy.ua/issues/2023/02>
17. Зубик А. А. Підтримка підприємництва в Україні: аналіз існуючих механізмів та перспективи розвитку // *Фінанси України*. 2022. №4. С. 14-22.
18. Іванченко Т. М. Механізми державного сприяння підприємству: сучасні виклики та перспективи // *Український економічний журнал*. 2023. №5. С. 41-49.
19. Каліновська Ю. В. Роль державної політики у розвитку підприємництва в умовах кризи // *Актуальні питання економіки та управління*. 2022. №3. С. 42-48. URL: <https://www.apcu.ua/articles/2022-03>
20. Карпенко Л.М., Іжа М.М., Гороховський М.В. Інструменти державної підтримки розвитку малого та середнього бізнесу в Україні в умовах воєнного стану // *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. - №33. С. 67-73
21. Козловський П. В. Реформа державної підтримки малого бізнесу в Україні: досягнення та проблеми // *Бізнес-аналіз і управління*. 2023. №1. С. 33-40. URL: <https://www.businessanalysis.ua/issue/2023-01>
22. Красноносова О. М., Харченко Р. В. Інструментарій державної політики у сфері підтримки та стимулювання розвитку малого бізнесу // *Проблеми економіки*. 2020. - №4 (46). С. 42-47

23. Кузьменко І. П. Підтримка малого бізнесу в Україні: аналіз ефективності державних програм // *Бізнес та право*. 2021. №4. С. 29-36. URL: <https://www.businesslaw.ua/journal/2021/04>

24. Міністерство економіки України. Програма «Доступні кредити 5-7-9%». URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=4a5b22b5-4175-4e0d-8d50-93359455fb3d>

25. Напрямки державної політики в сфері інформаційної безпеки. URL: <https://studies.in.ua/inform-pravo-shporu/2531-napryamki-derzhavnoyi-poltiki-v-sfer-nformacynoyi-bezpeki.html>

26. Національний банк України. Офіційний звіт щодо інфляції в Україні, 2022 р. URL: <https://bank.gov.ua/statistics/inflation>

27. ООН. Програма розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. URL: <https://www.ua.undp.org>

28. Петрова Л. С. Інструменти державної підтримки малого бізнесу в умовах воєнного стану // *Економічний вісник*. 2023. №2. С. 35-40.

29. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де тривають бойові дії» від 25.03.2022 р. № 246-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80>

30. Постанова Кабінету Міністрів України «Про особливості роботи акціонерного товариства “Укрпошта” в умовах воєнного стану» від 17.03.2022 р. № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF>

31. Програма «єРобота». Офіційний портал урядової програми підтримки підприємництва. URL: <https://www.dii.gov.ua/services/grant-for-business>

32. Семенова Л. А. Державне регулювання підприємницької діяльності в Україні: сучасні тенденції та проблеми // *Журнал сучасної економіки*. 2023. №1. С. 20-28. URL: <https://modern-economics.ua/issues/2023/01>

33. Семенюк С. В. Роль державної політики у відновленні бізнесу в умовах кризи // *Стратегічний менеджмент і державне управління*. 2022. №1. С. 50-57.

34. Співпраця бізнесу та держави: перспективи для відбудови. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/916254-amp.html>
35. Табінський В.А., Калашник М.В., Калмиков Д.В. Державна підтримка малого бізнесу як чинник соціальної політики держави // *Економіка і суспільство*. 2017. - №10. С. 126-130
36. Таран О. М. Еволюція механізмів державної підтримки підприємництва в Україні: історичний та сучасний аспекти // Науковий журнал “Економіка та управління”. 2022. №9. С. 50-58. URL: <https://economicsjournal.com.ua/articles/2022-09>
37. Тимошенко Н. О. Механізми фінансової підтримки підприємництва в умовах економічної кризи // *Фінансовий вісник*. 2022. №7. С. 12-20. URL: <https://www.financialvisnyk.ua/archives/2022/07>
38. Тихомиров Д. О. Засади державної політики у сфері безпеки // *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. - №4. С. 91-96
39. Торгово-промислова палата України. Звіт про реалізацію програм підтримки малого та середнього бізнесу. URL: <https://ucsi.org.ua>
40. Уроки війни. Бізнес. Больові точки у взаємодії влади і бізнесу. URL: <https://vision.nazk.gov.ua/lessons/discussion/38/>